

Веремей К.О.

Державний торговельно-економічний університет

Науковий керівник: Шведова Г.Л.

кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри
правового забезпечення безпеки бізнесу

Державно торговельно-економічного університету
м. Київ

ДОМАШНЄ НАСИЛЬСТВО ТА СПОСОБИ ЙОГО ЗАПОБІГАННЯ

Домашнє насильство є глобальною соціальною проблемою, що характеризується високою поширеністю та різноманітністю проявів. Воно має значний негативний вплив на фізичне та психічне здоров'я жертв, а також на функціонування сім'ї та суспільства в цілому. Для ефективного протистояння цій проблемі необхідний комплексний підхід, що включає правові, соціальні та освітні заходи.

Формулювання поняття «домашнє насильство» чітко визначається в статті 126-1 КК України, тобто умисне систематичне вчинення фізичного, психологічного або економічного насильства щодо подружжя чи колишнього подружжя або іншої особи, з якою винний перебуває (перебував) у сімейних або близьких відносинах, що призводить до фізичних або психологічних страждань, розладів здоров'я, втрати працездатності, емоційної залежності або погіршення якості життя потерпілої особи [1, с. 25].

Верховний Суд сформулював свою позицію у постанові від 21.12.2021 у справі № 236/2450/20 визначив, що обов'язковою ознакою кримінального правопорушення, передбаченого ст. 126-1 КК, є систематичність вчинення насильства, тобто повторюваність його епізодів протягом певного часу, з огляду на що будь-які попередні епізоди домашнього насильства входять до предмета доказування обвинувачення за ст. 126-1 КК.

Домашнє насильство визначається як модель поведінки, яка використовується одним партнером для збереження влади та контролю над іншим партнером в інтимних стосунках. Воно може проявлятися у різних формах: фізичне, психологічне, сексуальне та економічне насильство.

Домашнє насильство – це проблема не лише подружніх пар. Воно може торкнутися будь-кого в сім'ї, від дітей до літніх людей та інших родичів, в тому числі близьких осіб.

Близькі особи, згідно з статтею 1 Закону України "Про запобігання корупції". – члени сім'ї особи, а також чоловік, дружина, батько, мати, вітчим, мачуха, син, дочка, пасинок, падчерка, рідний та двоюрідний брати, рідна та двоюрідна сестри, рідний брат та сестра дружини (чоловіка), племінник, племінниця, рідний дядько, рідна тітка, дід, баба, прадід, прабаба, внук, внучка, правнук, правнучка, зять, невістка, тесть, теща, свекор, свекруха, батько та мати дружини (чоловіка) сина (дочки), усиновлювач чи усиновлений, опікун чи піклувальник, особа, яка перебуває під опікою або піклуванням зазначеної особи [2].

Отже, як уже зазначено вище, домашнє насильство буває не лише у звичній для нас фізичній формі, а й у психологічній, сексуальній та економічній [3]. Розглянемо наведені форми детальніше.

Взагалом фізичне насильство є найбільш очевидною формою домашнього насильства. Воно включає в себе будь-які дії, спрямовані на заподіяння фізичної шкоди або болю: удари, штовхання, кидання предметів, застосування зброї тощо. Наслідки фізичного насильства можуть варіюватися як від синців так і до серйозних травм та навіть смерті.

Психологічне насильство, незважаючи на відсутність фізичних слідів, може мати глибокі і тривалі наслідки для психічного здоров'я. Постійні приниження, погрози та інші форми маніпуляцій призводять до зниження самооцінки, розвитку депресії, тривоги та інших психологічних проблем.

Сексуальне насильство в контексті домашнього насильства включає будь-які сексуальні дії без згоди партнера, примус до небажаних сексуальних практик, зґвалтування в шлюбі. Ця форма насильства, на жаль, часто залишається прихованою через сором та страх жертв.

Економічне насильство проявляється через контроль над фінансами, обмеження доступу до грошей та заборону працювати або навчатися. Це робить жертв фінансово залежними від кривдника і позбавляє їх можливості самостійно забезпечувати свої потреби. Через економічне насильство люди втрачають фінансову самостійність. Їм забороняють працювати, навчатися і зачасту обмежують доступ до грошей, що робить їх повністю залежними від кривдника.

Причини, що спонукають до вчинення домашнього насильства, мають багаторівневий характер. Індивідуальні фактори ризику включають особисту історію насильства, психічні розлади та залежності. Міжособистісні конфлікти, стресові ситуації та фінансові труднощі також можуть провокувати насильницьку поведінку. Важливу роль відіграють і соціальні фактори, такі як патріархальні уявлення про сімейні ролі, гендерна нерівність в суспільстві.

Насильство в сім'ї руйнує здоров'я жертв, викликаючи фізичні травми, хронічні хвороби та психічні розлади. Діти, що зростають у насильстві, зазнають серйозних емоційних травм, що впливає на їхній розвиток і поведінку.

Для суспільства домашнє насильство тягне за собою значні витрати бюджету на охорону здоров'я, правоохоронну діяльність та соціальні програми. Крім того, воно призводить до втрати робочих годин та зниження продуктивності праці постраждалих.

Профілактика домашнього насильства є багатограним процесом, що потребує інтеграції законодавчих, соціальних, освітніх та медичних заходів. Основою ефективної стратегії профілактики є створення правового поля, яке забезпечує захист жертв та притягнення до відповідальності кривдників.

Це передбачає створення і вдосконалення законодавства, яке криміналізує домашнє насильство і забезпечує захист жертв. Це включає закони про домашнє насильство, які передбачають кримінальну відповідальність за всі форми домашнього насильства, охоронні ордери, які забороняють кривднику наблизитися до жертви, а також спеціальні процедури для розгляду справ про домашнє насильство в судах [4, с.105].

Поза правовими аспектами протидії домашньому насильству, не менш важливими є соціальні чинники. Одним із ефективних методів профілактики є освіта. Комплексний підхід передбачає впровадження освітніх програм як у школах, так і для дорослого населення. Навчання дітей навичкам мирного вирішення конфліктів та проведення інформаційних кампаній для дорослих сприяють формуванню культури поваги та рівності, що є основою запобігання домашньому насильству.

Також необхідно було б розробити спеціальні програми психологічної підтримки для осіб, які пережили або стали свідками домашнього насильства, забезпечити певні соціальні програми які б надавали жертвам тимчасове житло і допомагали у працевлаштуванні.

А для швидкого реагування та надання допомоги, було б доцільно створити мобільні лінії зв'язку за певним коротким номером, на який жертви могли б телефонувати цілодобово та безкоштовно. Зателефонувавши за коротким номером, жертви могли б отримати не лише психологічну підтримку, а й

інформацію про свої права, адреси найближчих притулків та можливі юридичні дії.

Підсумовуючи, можна сказати, що запобігання домашньому насильству - це комплексна проблема не тільки однієї людини чи однієї сім'ї, а всього суспільства, яка вимагає комплексного підходу. Довгострокові стратегії повинні бути засновані на постійному моніторингу та оцінці їхньої ефективності, а також на готовності адаптуватися до нових викликів. Кожен з нас може внести свій вклад у боротьбу з домашнім насильством. Ми можемо говорити про цю проблему відкрито, підтримувати жертв та долучатися до волонтерських ініціатив.

Список використаної літератури:

1. Кримінальний кодекс України : Кодекс України від 05.04.2001 р. № 2341-III : станом на 7 верес. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

2. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII : станом на 4 трав. 2024 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1700-18#Text> (дата звернення: 27.09.2024)

3. Про запобігання та протидію домашньому насильству : Закон України від 07.12.2017 р. № 2229-VIII : станом на 31 груд. 2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2229-19#Text> (дата звернення: 27.09.2024).

4. Кузьменко Ю. В. Адміністративна діяльність національної поліції: протидія та запобігання домашньому насильству. Прикарпатський юридичний вісник. 2020. № 2(27). С. 104–107.